

RESTAURAREA UNEI PIESE TEXTILE DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA: BORTA SĂSEASCĂ

SORINA VOJU,
ARIANA-CODRUȚA LEAHU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Restoration of a Textile Piece from the Collection of the National Museum of Unification Alba Iulia: Saxon Borten

The piece that is the subject of the study is a *borten*, an object of ceremonial use. It is specific to the Transylvanian Saxon community and dates from the mid-20th century. The piece has a cylindrical shape and is made of black velvet. Due to wear and tear, the piece has suffered multiple degradations and restoration interventions are absolutely necessary. The piece has undergone cleaning, moisturising and emollient treatments as well as reinforcements of the silk inside, the ribbons and the metal tatting.

Cuvinte-cheie: obiecte de uz ceremonial, Transilvania, port femeiesc săsesc, piesă textilă
Key words: ceremonial objects, Transylvania, Saxon women's folk costume, textile piece

Obiect cu uz ceremonial, specific comunității săsești din Transilvania, *borta* sau *borten*-ul este o piesă de bază a costumului popular femeiesc.

Fetele tinere, de la vârsta de 14 ani până la căsătorie, în general cele confirmate, purtau pe cap o tocă înaltă, cilindrică, din catifea neagră numită „borten”, scoasă în evidență de panglicile colorate, ce atârnau pe spate până la tivul rochiei. Aceasta se purta și în biserică, la luarea anafurii. De borten, în partea din spate, are prinsă o fundă din catifea viu colorată. Până la măritat, coronița miresei era colorată, în ziua nunții coronița fiind albă. La miezul nopții, când tânăra fată trecea la un alt statut, acela de femeie măritată, borten-ul era înlocuit cu „ceapsa”. Fiecare ceapsă are panglici speciale viu colorate, ce curg pe spate, care sunt rânduite a fi purtate împreună¹.

Datată la mijlocul secolului al XX-lea, piesa care face obiectul acestui studiu este parte componentă a expoziției de etnografie din cadrul Complexului Muzeal Castel Sâncraia și care, datorită faptului că a stat un timp relativ îndelungat în spațiile de expoziție, prezintă urme de degradări, în special de natură mecanică.

Borta, de formă cilindrică, este confecționată din catifea neagră cu întăritură din carton și dublată pe interior cu pânză din mătase imprimată cu decor floral în culorile: albastru, roșu, galben, verde. Peste dublura din mătase naturală, sunt aplicate două galoane din fir metalic. Atât la bază, cât și în partea

¹ Rusu 2010, *passim*.

superioară, prin calota din catifea sunt introduse fire metalice pentru a-i păstra forma. Cilindrul are diametrul de 17 cm și înălțimea de 14 cm. (**Fig. 1-2**).

Pentru mascarea îmbinărilor cilindrului a fost însăilată o carte poștală cu decor floral (nufăr). Cartea poștală este datată și semnată. Textul, scris de mână, este în limba maghiară, destinatarul fiind: Cziraky Iosif din comuna Berghin, raionul Alba Iulia, regiunea Hunedoara. Cartea poștală a fost expediată din Luduș, regiunea Mureș, la data de 16.03.1957 și primită la 18.03.1957. Are următorul text, în traducere liberă: *Dragul meu Joska, cu ocazia zilei numelui îți dorim multă sănătate, bucurie și viață lungă. Pentru micuța Elisabeta dorim multă sănătate și să crească mare. Maris (semnat)*. (**Fig. 3**).

Borta, este ornamentată pe spate cu șase panglici aplicate. Dintre acestea, patru sunt confecționate din mătase galbenă cu decor floral, iar două sunt confecționate din mătase neagră. Panglicile galbene sunt încadrate de cele negre, având o lungime de 147 cm și o lățime de 7,5 cm. Panglicile au fost fixate de calotă, în partea superioară, cât și în cea inferioară, cu ajutorul unui număr de 24 de ace pe fiecare parte. Acele sunt confecționate din metal, fiind decorate în partea superioară cu mărgelile colorate din material plastic.

Materialele folosite la confecționarea bortei (catifea, mătase, bumbac, carton, fire metalice, etc.) au suferit degradări multiple, atât datorită influenței factorilor de microclimat (temperatură, umiditate, lumină), precum și a vechimii și uzurii funcționale; toți acești factori având influențe specifice asupra fiecărui tip de material component.

Dintre toate materialele componente, mătasea naturală a suferit cele mai importante degradări, având cea mai scăzută rezistență la influența factorilor mai sus menționați, necesitând intervenții de restaurare.

La momentul intrării în laborator, piesa prezenta degradări fizico-mecanice, foto-chimice, decolorare, deshidratare, pierderi de material, rupturi, sfâșieri, oxidarea firului metalic, etc. Panglicile evidențiau urme de uzură, tociri, pierderea elasticității.

După întocmirea documentației specifice, propunerile de restaurare au fost prezentate comisiei special constituite, aceasta aprobând măsurile cu privire la intervențiile de restaurare. Din acest moment, piesa a intrat în procesul de restaurare. Astfel, a fost dezamblată în părțile componente, fiecareia dintre acestea fiindu-i aplicat separat tratamentul și procedura specifică de restaurare. S-au aplicat tratamente umede de curățare, hidratare și emolier. Mătasea din interior a fost consolidată pe suport textil și dublată cu un strat de tul. Panglicile au fost întărite cu strat dublu de mătase naturală vopsită, iar galonul metalic a fost stabilizat între două straturi de tul, la final fiind reasamblate toate părțile componente. (**Fig. 4**). Acele decorative, cu care au fost fixate panglicile de cilindrul din catifea, au fost înlocuite cu altele, confecționate din metal inoxidabil, iar mărgelile colorate au fost reutilizate, în măsura în care starea lor a

permis acest lucru, iar cele deteriorate au fost înlocuite cu unele asemănătoare. În cadrul procesului de restaurare s-au efectuat pentru materialele componente: teste de identificare pentru mătase, bumbac și fir metalic (**Fig. 7**), teste de ardere pentru mătase (**Fig. 8-9**), teste de rezistență mecanică a firelor textile precum și teste de migrare ale coloranților. Microfotografiile acestor teste s-au realizat cu ajutorul microscopului optic Motic B3, precum și al stereomicroscopului Euromex cu cameră încorporată.

În urma complexului proces de restaurare, constând din etapele mai sus menționate, piesa poate fi redată circuitului expozițional (**Fig. 10-11**).

List of illustrations

- Fig. 1** – Ensemble and details before restoration
- Fig. 2** – Ensemble and details during restoration
- Fig. 3** – Postcard details
- Fig. 4** – Fabric details, magnification 10, 40x
- Fig. 5** – Textile thread details - silk, (400x, 1000x)
- Fig. 6** – Textile thread details - cotton (1000x, 40x)
- Fig. 7** – Metal thread details (400x, 20x)
- Fig. 8-9** – Burning test for silk (400x)
- Fig. 10** – Ensemble and details after restoration
- Fig. 11** – Ensemble after restoration

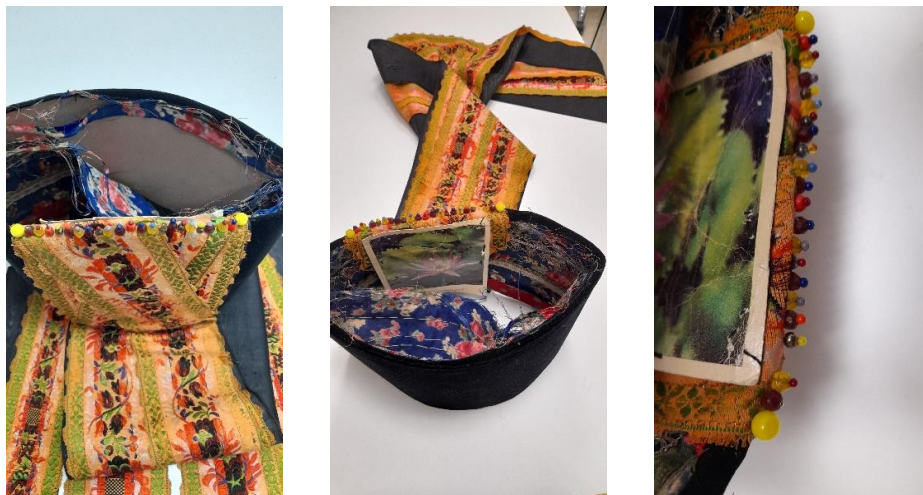

Fig. 1 – Ansamblu și detalii înainte de restaurare

Fig. 2 – Ansamblu și detalii în timpul restaurării

Fig. 3 – Detalii carte poștală

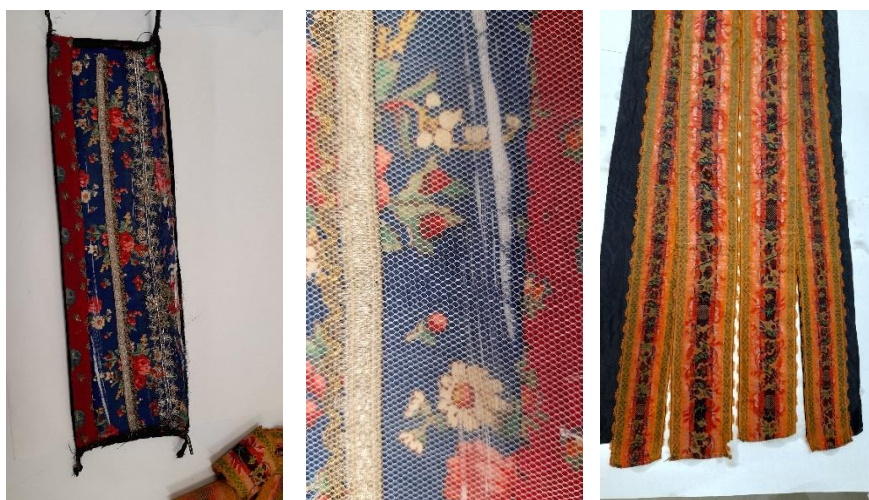

Fig. 4 – Detalii țesătură, mărire 10, 40x

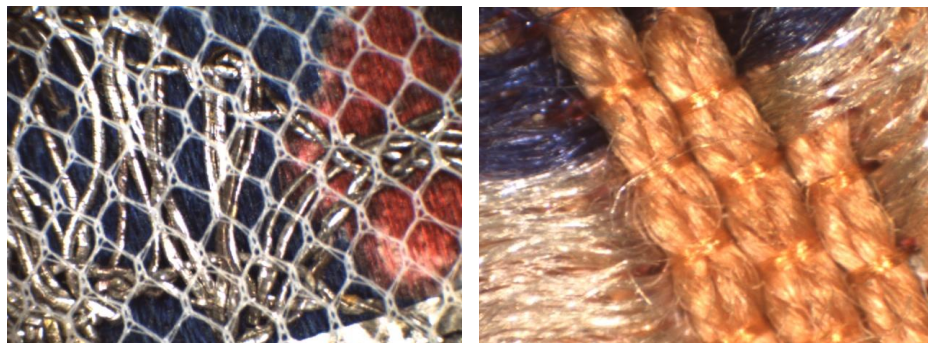

Fig. 5 – Detalii fire textile - mătase, (400x, 1000x)

Fig. 6 – Detalii fire textile - bumbac (1000x, 40x)

Fig. 7 – Detalii fire metalice (400x, 20x)

Fig. 8 – Test de ardere pentru mătase (400x)

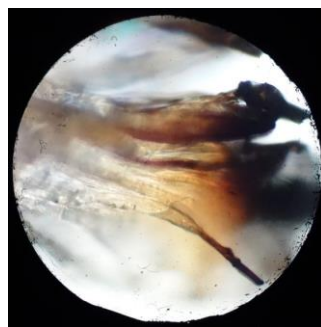

Fig. 9 – Test de ardere pentru mătase (400x)

Fig. 10 – Ansamblu și detalii după restaurare

Fig. 11 – Ansamblu după restaurare

Abrevieri bibliografice

Rusu 2010 – Livia Rusu, *Portul popular săsesc din zona Reghinului*, Tîrgu-Mureș, [2010]